УДК 811.111'37
DOI https://doi.org/10.32841/2409-1154.2019.42.2.23

Рибакова К. А.,
викладач кафедри англійської і німецької філології та перекладу
імені професора І. В. Корунця
Київського національного лінгвістичного університету

ЕМОТИВНО-ЕКСПРЕСИВНА ЛЕКСИКА У СКЛАДІ ОБРАЗУ ВІКТОРІАНСЬКОЇ АНГЛІЇ

Анотація. У статті досліджується використання лексичних одиниць на позначення психічних станів та емоцій. Основний акцент приділяється аналізу емотивно-експресивної лексики як вербальної складової частини образу Вікторіанської Англії. У роботі представлено реферативний огляд міжнародних досліджень класу емотивно-експресивної лексики, визначено сучасну термінологію та проаналізовано підходи до класифікації емотивно-експресивної лексики Вікторіанської епохи часів Кримської війни. Дослідження ґрунтується на аналізі вибірки тематично маркованих контекстів у корпусі художніх і нехудожніх текстів Вікторіанської Англії часів Кримської війни 1853–1856 рр. У статті проаналізовано емотивну лексику, яка вжита в прямій і вторинній номінаціях. Запропоновано систематизацію цього пласту лексики на основі лексико-семантичного та морфологічного підходів. У межах лексико-семантичного аналізу було виділено п'ять класів емотивно-експресивної лексики. Відповідно до цієї класифікації такої лексики належать такі групи слів: 1) емотиви-номінативи, 2) емотиви-асоціативи, 3) емотиви-експресиви, 4) оказіональні емотиви, 5) нейтральні емотиви. Згідно з морфологічним розподілом виокремлено угрупування емотивно-експресивної лексики за належністю до різних частин мови, а також за морфологічною будовою. Виявлено, що, як правило, емотивно-експресивно забарвлена лексика Вікторіанської Англії часів Кримської війни, за аксіологічним принципом, поєднує в собі позитивну або негативну шкалу оцінювання, яка відрізняється різними відтінками нюансів. На відміну від нейтральної лексики, лексеми з емотивною конотацією збагачують текст концентрованим образним емоційним змістом. Висока насиченість текстових дискурсів з емотивно забарвленою лексикою розкриває індивідуальний світогляд, виражає ставлення до існуючих реалій, політичних, соціальних та культурних тенденцій та уточнює психічні особливості образу країни певного періоду. Аналіз текстових контекстів показав нерівномірність розподілу змінності словника за типом емоції. Виявлено превалювання емотивних лексем, що позначають різноманітні негативні емоційні стани, домінуючи над позитивними.

Ключові слова: образ, емотивно-експресивна лексика, номінація, первинна і вторинна номінація, конотація.

Постановка проблеми. Лексичне значення слова є неоднорідним і багатогранним, оскільки відображає різні сторони дійсності [16, с. 43]. З одного боку, існує фактуальна, тематична, **денотативна** лексика [42, p. 812], яка описує навколишній світ, іменує об'єкти, факти і явища. Вона напряму позначає людські почуття і емоції. З іншого боку, в контекстному оточенні слова можуть вживатися із додатковими суб'єктивними, емоційно-оцінними конотативними компонентами значень. Це – так звана **конотативна** лексика. Як правило, виділяють чотири загальних типи конотативів: стилістичний, оцінний, емотивний (емоціональний), експресивний (інтенсивний) [1, с. 47–49]. На думку В.Н. Телії, конотація є продуктом історичного розвитку слів, що вбирає і експлікує знання людини про оточуючій світ [27, с. 98]. Конотативно забарвлена лексика може бути представлена **образною лексикою**, яка актуалізується за допомогою засобів вторинної номінації – тропів, **оцінною лексикою**, що представляє аксіологічний компонент слова, **емотивною** і **експресивною лексикою**, що виділяє психологічний емотивний компонент значення. Варто зазначити, що завдяки багатогранності мови в одній лексемі можуть поєднуватись кілька конотативів, наприклад, емотивне з оцінним або експресивним значеннями. Останні часто виділяють в окремий об'єднаний клас **емотивно-експресивної** лексики.

Багато вчених, як західних [39, p. 102], так і вітчизняних [12, с. 20–21], поділяють погляд, що найбільш яскравим проявом конотативного значення є, власне, емотивно-експресивне забарвлення лексем, оскільки для будь-якої людини «природно реагувати на світ емоційно» [26, с. 203].

Варто зазначити, що саме емотивна лексика несе в собі досить високі показники образності [15, с. 83], виражаючи емоції на вербальному рівні. Емотивна і експресивна лексика здатна виражати як певне відношення колективної свідомості, так і індивідуальні почуття окремих мешканців, тим самим відтворюючи певний образ країни. Отже, можна припустити, що емоційний зміст як один зі складників образу Вікторіанської Англії може бути частково вербалізований за допомогою емотивно-експресивної лексики. Саме цим зумовлена актуальність цієї розвідки, в якій зроблено спробу дослідити емотивну репрезентацію вербальної складової частини образу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В останні роки предмет дослідження емоцій набуває пильної уваги зі сторони багатьох наукових дисциплін. Зв'язок емоцій і мовлення, їх вербальне вираження стають предметом дослідження в галузі лінгвістики.

Емоційна оцінка як основний компонент семантичної характеристики лексичних одиниць є предметом дослідження багатьох українських, російських і радянських вчених, таких як Н.Д. Арутюнова [2], Е. Бенвеніст [3], Л.М. Васильїв [5], Л.С. Виготський [9], Е.М. Вольф [6–8], М.В. Гамзюк [11], Д.О. Добровольський [37], В.А. Кухаренко [16], А. Б. Пешкова [19], Л.С. Рубінштейн [20], А.С. Стаценко [22], В.Н. Телія [23–27], В.І Шаховський [28–33] та багато інших. Варто зазначити, що вище представлені студії, як правило, не виділяють емотивно-експресивну лексику в окремий клас, а вивчають її

з різних підходів: від семантичного і семасіологічного до соціолінгвістичного і лінгвокогнітологічного. Саме цим фактором можна пояснити обмежену наявність словникових дефініцій зазначеного типу лексики.

Проблема аналізу емотивної лексики привертала увагу таких представників зарубіжних студій, як С. Бенс [35], Г. Бергенхольц [36], Д. Брессон [37], З. Кевечеш [39], В. Пенфільд [17], Ч.С. Пірс [19], М. Шварц [41], Е. Вейганд [43], А. Вежбицька [44–47], В. Зіглер [41] та інших. Основним завданням у цій сфері серед західних лінгвістів залишаються питання виявлення і структуралізації кола психічних станів людини, визначення універсальних базових емоцій, виражених у більшості мов світу, дослідження засобів вербалізації емоцій на базі окремих мов, проблема розмежування оцінного, емотивного й експресивного значень та інші. Багато лінгвістичних праць присвячено вивченню прояву окремих емоцій. У західних студіях це дослідження С. Бенсом [35] і А. Вежбицькою [45] емоції страху або кількох емоцій – З. Кевечеш [39]. Окремо можна згадати визначення універсальних семантичних примітивів і вербалізацію фундаментальних емоцій на базі окремих мов А. Вежбицької [46; 47].

Загалом у сучасній лінгвістиці панує онтологічний підхід щодо зв'язку емоцій із мисленнєвими процесами та їх експлікації на мовному рівні. Такий підхід яскраво ілюструє висловлення В. фон Гумбольдта, який зазначив, що думки і почуття як цілого народу, так і окремих індивідів відбито в мові, а вся діяльність людини є наскрізь пронизаною почуттями [13, с. 38].

Варто зазначити, що загалом нині не існує узгодженого погляду щодо виділення основних емоцій, їх класифікацій і вербалізації. У нашій роботі ми зробимо спробу узагальнити кілька традиційних підходів щодо вивчення емотивної лексики, розглянемо її типи і реалізацію в контекстах англомовних художніх і нехудожніх текстів періоду Кримської війни.

Метою статті є визначення реалізації емотивно-експресивної лексики, яка на текстовому рівні віддзеркалює образ Вікторіанської Англії періоду Кримської війни 1853–1856 рр. Поставлена мета передбачає виконання низки завдань: розглянути загальні західні і вітчизняні засади вивчення класу емотивної лексики; уточнити термінологію, пов'язану із цим типом слів; охарактеризувати підходи до класифікації емотивно-експресивної лексики; виявити і проаналізувати вживання цієї лексики на матеріалі суцільної вибірки тематично маркованих контекстів у корпусі художніх і нехудожніх текстів Вікторіанської Англії періоду Кримської війни 1853–1856 рр.

Виклад основного матеріалу. Нині не існує однозначного визначення емотивної лексики, оскільки цей феномен належить до цілої низки суміжних наук. Також наявні кілька розбіжностей у власній назві терміна – паралельне вживання термінів «емоційне» і «емотивне» значення слова [16, с. 43–46]. Під **емотивною (емоційною) лексикою** ми будемо розуміти таку лексику, яка безпосередньо або у певному контексті виражає емоції, почуття, настрій, суб'єктивне ставлення мовця до об'єктів навколишнього світу. Емотивна лексика передає різноманітні психічні стани людини, в той час як **експресивна лексика** більш виражає емоційне ставлення [1, с. 37] мовця до предмета розмови і іноді має за мету емотивний вплив на адресата. Оказіональні емоційні смисли можуть проявлятися в широкому контексті в текстовій реалізації [15, с. 55]. Також варто зауважити, що клас емоційно-експресивної лексики є «найбільш рухливим із точки зору часових рамок, національних, політичних, соціальних впливів» [22, с. 5]. Цей конотативний компонент значення виражає ставлення до описуваного об'єкта і може описувати його психічну та емотивну складові частини.

Найширший потенціал емотивності притаманний саме лексичному рівню, оскільки в певних контекстах лексика із нейтральною конотацією набуває додаткових емотивних значень. До **лексичних засобів** вираження емоцій в англійській мові на текстовому рівні належать лексичні, морфологічні, синтактичні, графічні засоби. Відповідно, є кілька принципів укладання таксономії емотивної лексики: лексико-семантичний, морфологічний, прагматичний та інші.

На наш погляд, класифікація М.Я. Блох і Н. Рєзнікової [4, с. 17] найширше охоплює всі види емотивної лексики. Вона передбачає угрупування лексико-семантичного поля емоцій із урахуванням лексем, вжитих у прямій номінації на позначення емоцій, а також слів, вживаних у вторинній номінації з урахуванням широкого лінгвального та екстралінгвального контексту. За цією класифікацією, до емотивної лексики належать такі групи слів: 1) емотиви-номінативи, 2) емотиви-асоціативи, 3) емотиви-експресиви, 4) оказіональні емотиви, 5) нейтральні емотиви. Беручи за основу розподілу емотивної лексики наведену класифікацію, розглянемо кожен тип окремо.

1) Перша, найбільш характерніша група представлена **емотивами-номінативами.** Це лексика, що безпосередньо називає, номінує емоції і почуття. Таким чином, емотиви-номінативи є власне лексикою на позначення психічного стану. Одним із пріоритетів у напрямі вивчення номінативів залишається визначення базових, домінуючих емоцій і лексем-сателітів, що передають широку палітру суміжних почуттів, так званий «алфавіт емоцій» у системі окремих мов. В англійській мові визначення первинних емоцій, будування ієрархії емотивних станів та їх відображення в мові широко висвітлено у працях Р. Платчика [40, p. 17–45]. Він пропонує виділяти вісім базових емотивних станів: *радість, довіра, страх, здивування, сум, огида, гнів* і *передчуття*, які на базі англійської мови виражено лексемами *Joy, Trust, Fear, Surprise, Sadness, Disgust, Anger, Anticipation*. Таким чином, вираження деяких складних емоцій може бути притаманне тільки певним культурам і мовам [46; 47], тому наповнення окремих лексико-семантичних полів є унікальним для кожної мови.

Варто зазначити, що в багатьох випадках є тісний взаємозв'язок емоції та оцінки, внаслідок цього емотивний компонент поєднується з **аксіологічним фактором**, оскільки самі емоції зазвичай поділяють на позитивні або негативні. Елемент оцінки може бути закладеним у самому значенні слова. Завдяки цьому В.А. Кухаренко пропонує поняття **емоційно-оцінного** значення [16, с. 43] слова, яке передає ставлення до предмета через його оцінку, оскільки оцінки і емоції є нерозривно пов'язаними в нашому сприйнятті дійсності. Базові емоції можуть бути реалізовані в полярних опозиціях [40, p. 17–45]. Відповідно, в мові емотивно-експресивну лексику можна поділити на три групи за **аксіологічним принципом**: **позитивно** окрашену (меліоративну), лексику з **негативним** значенням (пейоративну) і **нейтрально** забарвлену (амбівалентну) лексику.

Прикладом текстової реалізації позитивного емотиву-номінативу на матеріалі корпусу англомовних текстів часів Кримської війни є меліоративна базова емоція радості і тріумфу, яка

виражена лексемою **joy** та її похідною **joyant**, що віддзеркалює емоційний підйом англійців від вдалого проведення експансивної світової політики в Кримську війну 1853–1856 рр. – у цьому контексті при першому тріумфальному наступі під річкою Альмою в Криму: *Hurrah for England ! and advance! \ At once all move — the white plumes dance, * ***The colours wave as joyant****; \ Each to the destined point inclines; \ Some, where the tortuous Alma twines. \ home, where above the mountain-vines \ Stands the proud foe defiant* [9, p. 22]. Наступний уривок демонструє почуття гідності за британську армію, що складається із найбільш чинних представників чоловічого населення Вікторіанської Англії: *The first* ***proud mass of English manhood****, / A very sea of life. / With strength untold, was Eastward rolled, – / How ebbs it back from strife*? [2, p. 16].

Аналіз виявленого матеріалу свідчить, що в художніх і нехудожніх текстах Вікторіанської Англії доби Кримської війни 1853–1856 рр. найбільш широко вербалізовано низку пейоративних, негативних емоцій. Лексеми на позначення станів страху, відчаю, відрази, незадоволення зустрічаються набагато частіше як у прозових, так і у поетичних текстах, ніж лексеми, що виражають меліоративні, позитивні почуття. Номінація негативних емоцій дуже часто передається через лексеми ***fear, dread, anguish, shame***. Найбільш типовою мовною одиницею на позначення страху в обраному корпусі текстів є лексема ***fear.*** У поєднанні з образним порівнянням жаху англійських солдат померти невідомими, як собака на війні в чужих землях, вона підсилює почуття страху: *So we all say, in every battle, Scoutbush. Who ever sees the man who sent the bullet through him? And yet we fight on. Do you not think the greatest terror, the only real terror, in any battle, is the chance shots which come from no one knows where, and hit no man can guess whom? If you go to the Crimea, as you will, you will feel what I felt at the Cape, and Cabul, and the Punjab, twenty times –* ***the fear of dying like a dog****, one knew not how* [7, p. 76]. Вищенаведений приклад ілюструє, що найчастіше негативно маркована емотивна лексика має гіперболізований характер, підкреслюючи напружений емоціональний стан мовця.

Наступна лексема на позначення почуття страху – ***dread*** – яскраво представлена у строках поеми про авангард британської армії, слава і велич військових перемог якої співіснують пліч-о-пліч із смертельною загрозою в битвах: *Hence, Tchemaya, let thy name, \ «With those of Inkermann, \ Alma and Balaklava, claim \ To float above our van; \ 'Til there resound from Pole to Pole, \ The Golden Horn's release, * ***From dread of fam'd Sebastopol,*** *\ The glad return of Peace* [2, p. 55].

Змішана палітра переживань багатьох представників благородних родин Англії, що втратили на війні своїх єдиних спадкоємців, втілилися в оксюмороні, який поєднує емоції страждання і болю, – лексеми ***anguish*** з одночасним почуттям гордості: *Worthy of their noble name, \ Naught their lion-spirits tame; \ Some the only scion left, \ Of a noble house, who wept * ***Tears of anguish and of pride****, \ As they real of him who died, \ Offering up his blood like rain, \ Britain's glory to maintain, Loved and honored ever be \ Britain's aristocracy!* [6, p. 55].

До низки негативних емоцій належать лексема ***shame*** і її похідні, що ілюструють недоліки британської військової системи в щоденнику британського генерала часів Кримської компанії: *When I think of the difference of the two Armies, I* ***am ashamed*** *of ours, more particularly the upper parts of it. As to the men, they deserve, in some respects, the most enormous credit: their submissiveness and cheerfulness under their difficulties are wonderful* [10, p. 93–94].

Вищенаведені приклади свідчать, що превалювання негативної оцінки може бути пов'язане як із критичним індивідуальним ставленням до дійсності та реалій Вікторіанської Англії, так і з відображенням на мовленнєвому рівні порушень загальнолюдських норм і очікувань, оскільки за норму негласно обирають саме позитивну оцінку суб'єкта.

Також варто зазначити, що до аксіологічної шкали оцінювання психічних станів емотивів-номінативів часто додаються слова **раціональної оцінки** – «добре» або «погано» [16, с. 43], які відображають аксіологічне ставлення до об'єкта [24], але не передають широкого емоціонального спектра ставлення до предмета мовлення. Таким чином, елемент оцінки закладено а самому значенні слова. Відтінки емотивного ставлення також можуть бути передані, якщо слова раціональної оцінки уточняються додатковими лексемами. Позитивне ставлення найчастіше експлікується словом раціональної оцінки ***good***: *There were few officers of the 97th to whom Mother Seacole was not well known, before she joined them in front of Sebastopol; and among the best known was* ***good-hearted****, loveable, noble H. V., whose death shocked me so terribly, and with whose useful heroic life the English public have become so familiar* [8, p. 9]. Позитивна модальність також може передаватися і лексемою ***well****: and now from that bright home, / He may die, and die alone! / Noble patriot,* ***Britain well*** */ May be proud such love to tell, / Foremost in the fight will be / Britain's aristocracy!* [6, p. 55].

Негативна раціональна оцінка зазвичай представлена лексемою ***bad*** і її похідними. Так, у листуванні королеви Вікторії надано негативну оцінка виступів і поведінки представників партії торі в парламенті. Королева засуджує події, категорично і різко, напряму використовуючи пейоративну лексему ***bad***: ***The Tories began immediately afterwards to conduct themselves very badly*** *and to plague us* [1, p. 211].

2) Наступна група емоційної лексики представлена **емотивами-асоціативами,** які не називають емоції безпосередньо, але у відповідно створеному контексті викликають асоціації із певними почуттями або емоціями. Велика емоційна забарвленість викликає у низці випадків рухливість семантичних кордонів слів, вони нарощуються додатковими смисловими відтінками, стають багатозначними [10, с. 83] й асоціюються з певним емотивним наповненням і напруженням. Прикладом лексики, що асоціюється з певними емоціями, служать стрічки піднесеного радісного послання королеви Вікторії, яка вітає моряків британського флоту, відправляючи англійців на Кримську війну: *And hark, a cheer goes echoing o'er the swell, / Manned are the yards, the banner floateth free, / And every sailor's throbbing heart can tell / It is his Island Queen bids him a last farewell* [5, p. 331].

3) Третя група, що складається з **емотивів-експресивів,** надає оцінку емоції і передає експресивне авторське [16] ставлення до дійсності – емоції мовця. До цієї групи належать слова, що передають емотивну оцінку, а також лексика із вторинним образним значенням. Деякі дослідники, наприклад В.А. Кухаренко, вважають доцільним розрізняти емотивні із **експресивними** компонентами [16, с. 45] значення слів. Емоційне і експресивне значення можуть співіснувати в одній лексемі. Різниця між цими двома конотаціями полягає в тому, що

емоційна лексика передає власні емоції мовця, в той час як експресивна лексика, як правило, має за мету вплив на адресата [16, с. 45]. Таким чином, емотивний компонент, реалізований у лексиці, більш точно експлікує психологічне сприйняття образу країни на вербальному рівні: *The English soldier, I admit, has not the savoir of the French; and why not? / Because the object, or at any rate the result, of our system is to make a fool of him. I hope to God a change will be made after this war* [10, p. 93–94].

4) У деяких випадках емотивна конотація слова може бути оказіональною і проявлятися лише в контексті [1, с. 40–46]. Відповідно, до четвертої групи входить **оказіональна емотивна** лексика, яка, за принципом багатозначності, може міститися в переносному значенні слова і бути висунутою за допомогою тропів та стилістичних фігур у маркованих контекстах, які надають образне переосмислення об'єктам номінації.

На тропеїчному рівні емоційно-оцінна лексика часто виражена за допомогою **епітету**. Почуття гордості і гідності передано у вірші-привітанні британським військовим, які повернулися на гостинні береги Альбіону з перемогою. Вони порівнюються із доблесними синами бога війни Марса: *Our heroes now re-cross the main /To reach their much lov'd homes again. / Their sufferings, toils, and perils o'er, / Welcome indeed to Albion's shore; /Welcome* ***those valiant sons of Mars,*** */ Those gallant hearts so late from Kars – / Right welcome to your native isles, / Your Queen receives you with her smiles* [4, p. 25].

Метафори і **стилістичні порівняння** також дуже часто наповнюють емотивним змістом образну лексику. Так, наприклад, емоції на позначення суму і відчаю від втрати молодих представників англійських родів на полях кримських битв і певною мірою незадоволення зовнішньою політикою Англії виражено за допомогою яскравого метафоричного порівняння: *Oh! many a scutcheon'd mansion, / And darkened hall will tell / How, on the field of Inkerman, / The flower of England fell : / One from the leafy uplands / West of the Tamar's tide ; / And worthy of his race and name / The noble Eliot died* [9, p. 64]. Прояв гордості за англійську націю як одну із найвеличніших у світі прослідковується у рядках із стилістичним порівнянням: *Greatest nations in the world / Thunderbolts of battle hurled, / Now have met on Ahna's plain, /* ***Shed their noble blood like rain****, / Linked in freedom's cause and true, / Those who fought at Waterloo!* [6, p. 9].

5) Слід зазначити, що в певному контекстному оточенні емотивну забарвленість отримують також нейтральні лексеми. Отже, п'ята група представлена н**ейтральною лексикою** [1, с. 92–95], яка не містить власної зафіксованої емотивної конотації, але за наявності відповідного контексту або завдяки уточнюючим словам також може нести додатковий емотивно-оціночний компонент [16, с. 43]. Таким чином, емоційно-нейтральна лексика виражає саме поняття, тоді як емоційно-забарвлена, позитивно чи негативно, передає індивідуальне ставлення, емоції і настрої до предмета мовлення. Наступний приклад без наявності лексем з емотивною конотацією несе додатковий емотивний компонент почуттів незадоволення, обурення і навіть певної долі сарказму. З гіркою іронією передана поширена серед вікторіанців думка, що багато ветеранів, переживши Ватерлоо, склали голову в тій чи іншій битві в Кримській війні, проявляючи, таким чином, незадоволення зовнішньою політикою Англії: *Another might have told us, / But his last hour drew nigh; / Surviying bloodnstain'd Waterloo / At Inkerman to die* [9, p. 60].

Також в окремо розташовану групу варто виділити **безоцінні емоційні слова** – вигуки і їм подібні [16, с. 43], що в певних контекстах також здатні нести емоційне напруження. Прикладом цієї групи може слугувати емоційний вигук, що виражає відчай і сум: *Officers of high rank sometimes took up their abode in my house. Others of inferior rank were familiar with me, long before their bravery, and, alas! too often death, in the Crimea, made them world famous* [8, p. 6].

Таким чином, представлена лексико-семантична класифікація свідчить, що клас емотивної лексики є дуже розширеним і рухливим, оскільки часто емотивні стани висловлено не експліцитно, а імпліцитно завдяки відповідному контекстному оточенню. Також до власної емотивної конотації лексеми можуть набувати додатково оціночної, експресивної і образної конотації.

Наступна класифікація розподіляє емотивно-експресивну лексику за **морфологічним принципом** на різні частини мови. На базі англійської мови така лексика найчастіше виражена іменниками, прикметниками, прислівниками, дієсловами і вигуками.

Іменники, як правило, безпосередньо відображають емотивні стани. Так, почуття гордості експліковано за допомогою іменника ***pride*** в поетичному тексті, де створюється образ турботливої доброї королеви Вікторії, яка із сльозами і гордістю думає про кожного пораненого солдата британської армії, про всі страждання, перенесені ними в нещодавніх битвах у Кримській війні: *No soldier there unheeded is, / His Queen with tears and* ***pride****. / thinks of his sufferings patient borne, / Who late in valor vied* [6, p. 60].

Поширеним класом емоційно-оцінної лексики є **якісні прикметники**, проілюстровані в такому прикладі: *Four hundred of those soldiers fell, fighting where they stood, / And thus that* ***fatal*** *death vale they enriched with English blood; / Four hundred of those soldiers bequeathed their lives away, / For the England they had fought for on that wild October day* [3, p. 5].

Емоції, що експліковано прислівниками, також є дуже частотними. Наприклад, почуття радості в посланні королеви Англії до поранених у військах, що знаходяться на бойовому завданні по обов'язку перед вітчизною, є дуже типовим для текстів періоду Кримської війни: *Wafted o'er the Euxine waters, / Hear the message* ***gladly*** *sent, / By the first of England's daughters / To her troops on duty bent!* [6, p. 66–67].

Також за своєю **морфологічною будовою** емотивна лексика поділяється на **прості, складні** і **складені** слова. Найчастіше в обраному корпусі текстів зустрічаються прості слова: *Victoria too, our gracious Queen,/ Whose reign had long so peaceful been,/ This* ***happy*** *state to still maintain / Tried every effort, but in vain* [4, p. 7] і складні лексеми на позначення емоцій: *"Hurrah for England! and advance! / At once all move — the white plumes dance, / The colours wave as* ***joyant*** [9, p. 22].

Останній приклад також ілюструє, що серед засобів **графічного оформлення** просодичних особливостей емоціональної мови активно використовується знак оклику для відтворення експресивної позитивної або негативної емотивної мови.

Висновки. Результати проведеного дослідження дають змогу проаналізувати особливості емотивної лексики як вербальної складової частини образу Вікторіанської Англії. Було розглянуто загальні західні і вітчизняні засади вивчення класу емотивної лексики, уточнено й охарактеризовано термінологію

і класифікації емотивно-експресивної лексики, виявлено і проаналізовано вживання цієї лексики в корпусі художніх і нехудожніх текстів Вікторіанської Англії часів Кримської війни 1853–1856 рр.

Встановлено, що як правило, емотивно-експресивно забарвлена лексика поєднує в собі позитивну чи негативну шкалу оцінювання, яка відрізняється різноманітними нюансами. На відміну від нейтральної лексики, лексика з емотивною конотацією збагачує текст концентрованим образним емоційним змістом. Висока насиченість тексту емоційною лексикою більш широко розкриває індивідуальне світобачення навколишньої дійсності, виражає ставлення до пануючих реалій, політичних, суспільних і культурних тенденцій, виокремлює психічні характеристики образу рідної країни. Аналіз текстової вибірки показав нерівномірний розподіл варіативності лексики по типах емоцій, превалювання найбільш розповсюдженої і сконцентрованої палітри лексичних одиниць на позначення негативних емотивних станів. У подальшому доцільно використати отримані дані для лінгвокогнітивного аналізу образу Вікторіанської Англії.

Література:

1. Арнольд И.В. Стилистика современного английского языка. Москва : Флинта, Наука, 2009. 384 с.
2. Арутюнова Р.Д. Типы языковых значений: Оценка. Событие. Факт. Москва : Наука, 1988. 341 с.
3. Бенвенист Э. Общая лингвистика. Москва : Либроком, 2010. 448 с.
4. Блох М.Я. Средства эмоционального воздействия политических выступлений. *Вестник Томского гос. пед. ун-та*. 2006. Вып. 9 (60). С. 14–19.
5. Васильев Л.М. Стилистическое значение «экспрессивность и эмоциональность» как категории семантики. *Проблема функционирования языка и специфики речевой разновидностей : межвуз. сборник научн. трудов*. Пермь, 1985. С. 3–9.
6. Вольф Е.М. Функциональная семантика: оценка, экспрессивность, модальность: IN MEMORIAM Е. М. Вольф. Москва : Институт языкознания РАН, 1996. 168 с.
7. Вольф Е.М. Эмоциональные состояния и их представление в языке. *Логический анализ языка. Проблемы интенсиональных и прагматических контекстов.* Москва, 1989. С. 55–75.
8. Вольф Е.М. Оценочное значение и соотношение признаков “хорошо” и “плохо”. *Вопросы языкознания*. 1986. № 5. С. 98–106.
9. Выготский Л.С. Мышление и речь. Санкт-Петербург : Питер, 2016. 232 с.
10. Гальперин И.Р. Очерки по стилистике английского языка. Опыт систематизации выразительных средств. Москва : Либроком, 2012. 376 с.
11. Гамзюк М.В. Емотивний компонент значення у процесі створення фразеологічних одиниць (На матеріалі німецької мови) : монографія. Київ. держ. лінгв. ун-т. Київ : Видавничий центр КНЛУ, 2000. 256 с.
12. Гинзбург Р.З. Лексикология английского языка. Москва : Высш. шк., 1979. 269 с.
13. Гумбольдт В. Избранные труды по языкознанию. Москва : Прогресс, 1982. 396 с.
14. Ивин А.А. Аксиология. Научное издание. Москва : Высш. шк., 2006. 390 с.
15. Колшанский Г.В. Контекстная семантика. Москва : Наука, 1980. 149 с.
16. Кухаренко В.А. Інтерпретація тексту. Вінниця : НОВА КНИГА, 2004. 272 с.
17. Пенфильд В., Робертс Л. Речь и мозговые механизмы. Москва : Медицина, 1964. 217 с.
18. Пешкова А.Б. Эмоциональная оценка как основная семантическая характеристика русских и английских восклицательных предложений. *Филологические науки. Вопросы теории и практики*. 2014. № 6 (36). Ч. 1. С. 142–145.
19. Пирс Ч.С. Grammatica speculative. *Семиотика*: Сост., вступ.статья и общ. ред. Ю.С. Степанова. Москва : Радуга, 1983. С. 170–223.
20. Рубинштейн Л.С. Проблемы общей психологии. Москва : Педагогика, 1973. 424 с.
21. Жеребило Т.В. Словарь лингвистических терминов: Изд. 5-е, испр-е и дополн. Назрань : Изд-во «Пилигрим». 2010. 610 с.
22. Стаценко А.С. Эмоционально-оценочная лексика как средство реализации речевой интенци : монография. Москва : МПГУ, 2011. 118 с.
23. Телия В.Н. Коннотация: Лингвистический энциклопедический словарь. Москва : Советская энциклопедия, 1997. С. 236.
24. Телия В.Н. О различии рациональной и эмотивной (эмоциональной) оценки. *Функциональная семантика: оценка, экспрессивность, модальность*. Москва: Институт языкознания РАН, 1996. С. 31–38.
25. Телия В.Н. Механизмы экспрессивной окраски языковых единиц: *Человеческий фактор в языке: языковые механизмы экспрессивности.* Москва : Наука, 1991. С. 36–67.
26. Телия В.Н. Типы языковых значений. Связанное значение слова в языке. Москва : Наука, 1981. 270 с.
27. Телия В.Н. Коннотативный аспект семантики номинативных единиц. Москва : Наука, 1986. 143 с.
28. Шаховский В.И. Лингвистическая теория эмоций : монография. Москва : Гнозис, 2008. 416 с.
29. Шаховский В.И. О роли эмоций в речи. *Вопросы языкознания.* 2002. № 5. С. 111–116.
30. Шаховский В.И. Языковая личность в эмоциональной коммуникативной ситуации. *Филологические науки*. 1998. № 2. С. 59–65.
31. Шаховский В.И. Типы значений эмотивной лексики. *Вопросы языкознания*. Москва : Институт языкознания РАН, 1994. № 1. С. 20–25.
32. Шаховский В.И. Категоризация эмоций в лексико-семантической системе (на материале английского языка) : дис. … доктора филол. наук : 10.02.04. Москва, 1988. 402 с.
33. Шаховский В.И. Проблема разграничения экспрессивности и эмоциональности как семантической категории лингвостилистики. *Проблемы семасиологии и лингвостилистики*. 1975. Вип. 2. С. 3–5.
34. Arnold, I.V. The English Word. Москва : Высш. шк., 1986. 295 с.
35. Bensa, S. Définition sémantique des fonctions d’arguments pour les prédicats du domaine des emotions en allemande. *Abstrakte Nomina: Vorarbeiten zu ihrer Erfassung in einem zweisprachigen syntagmatischen Wörterbuch.* 1998. P. 145–162.
36. Bergenholtz, H. Das Wortfeld Angst. Klett-Cotta, 1980. 266 p.
37. Bresson, D., Dobrovol’skij, D. Semantik und Syntax der ‘ANGST’-Ausdrücke. Versuch einer integrativen mehrsprachlichen Analyse. *Abstrakte Nomina: Vorarbeiten zu ihrer Erfassung in einem zweisprachigen syntagmatischen Wörterbuch*. 1998. P. 163–186.
38. Crystal, D. A Dictionary of Linguistics and Phonetics. Wiley-Blackwell, 2008. 560 p.
39. Kövecses, Z. Emotion Concepts. New York, Berlin : Springer, 1989. 230 p.
40. Plutchik, R. Circumplex models of personality and emotions. Washington : American Psychological Association, 1997. 484 p.
41. Schwarz, M., Ziegler, W. Emotionen in Neurolinguistik und Lexikologie. Ein Forschungsüberblick. *Lexicology*. 1996. № 2. P. 34–62.
42. Strazny, Ph. Encyclopedia of linguistics. New York : Taylor & Francis Group, 2005. Vol. 1. 1243 p.
43. Weigand, E. The vocabulary of emotions. *Contrastive lexical semantics. Current issues in linguistic theory*. Philadelphia : John Benjamins B.V., 1998. V. 171. P. 45–66.

44. Wierzbicka, A. Emotions Across Languages and Culture. Cambridge : Cambridge University Press, 1999. 349 p.
45. Wierzbicka, A. 'Human emotions: universal or culture specific? *American Anthropologist*. 1989. № 88. P. 584–94.
46. Wierzbicka, A. The semantics of emotions: fear and its relatives in English. *Australian Journal of Linguistics*. 1988 a. № 10. P. 359–375.
47. Wierzbicka, A. Emotions across cultures: similarities and differences. *American Anthropologist*. 1988 b. № 90. P. 982–983.

Джерела ілюстративного матеріалу:

1. Benson, A.Ch. The letters of Queen Victoria. A selection of Her Majesty's correspondence between he years of 1837 and 1861: ed. A. Ch. Benson. In III vol. London : John Murray, 1908. Vol. I. 512 p.
2. Crampton, J.N. The Fall of Sebastopol. London : Simpkin and Marshall, 1856. 83 p.
3. Elliott, J.A., Murray, S. Balaclava: Oh 'tis a famous story! London : Francis Bros. and Day, 1884. 6 p.
4. Franklin, R. Notes on the War and the blessing of peace. Lincolnshire: Barton-upon-Humber, 1856. 34 p.
5. Gibson, J.S. The war in Crimea. A complete collection of the English poems which have obtained the chancellor's gold medal in the University of Cambridge. Cambridge : Macmillan, 1859. 352 p.
6. Hayward, A. The battles of the Crimea with other poems. Canada : J. C. Ansley, 1855. 67 p.
7. Kingsley, Ch. Two Years Ago. In II vol. Cambridge: Macmillan, 1899. vol. 2. 455 p.
8. Seacole, M. Wonderful Adventures of Mrs. Seacole in Many Lands. London : Thomas Harrild, 1857. 205 p.
9. Stokes, H.S. Echoes of the war and other poems. London : Lonman, 1855. 100 p.
10. Windham, Ch.A., Pearse, H.W., Russell, W.H. General Windham's Diary. London : K. Paul, Trench, Trübner & co., 1897. 282 p.

Rybakova K. The emotive and expressive lexis as the verbal component of the Victorian England image

Summary. The article focuses on the use of lexis expressing basic emotions. The emphasis is given to the emotive lexemes that compose the verbal component of the Victorian England Image. The paper presents the review of the international studies of the emotional vocabulary class, specifies the current terminology of the emotive and expressive lexis, and analyzes the approaches to the classification of emotionally expressive vocabulary of the Victorian Era. The research is based on the analysis of the thematic text extracts of the fiction and non-fiction discourses of the Victorian England created under the influence of the period of the Crimean War of 1853–1856 and bearing a wide lingual, cultural and historic context. The paper has analyzed direct and figurative emotional lexis proposing taxonomy based on lexico-semantic and morphological approaches. Within the lexico-semantic distribution, there were introduced five classes of emotional vocabulary. According to this classification, the following groups of words belong to the emotive and expressive lexis: 1) emotive-nominative, 2) emotive-associative, 3) emotive-expressive, 4) occasional emotive, 5) neutral emotive. Morphological approach implemented the word class and morphological structure distributions. It has been found out that, as a rule, emotionally and expressively colored vocabulary of the above-mentioned period combines positive and negative scale of evaluation, which differs by various shades of nuances. Unlike the neutral vocabulary, lexemes with emotional connotation enrich the text with concentrated figurative emotional content. The high saturation of the written discourses with emotionally shaded vocabulary reveals the individual worldview, expresses the relation to the existing realities, political, social and cultural tendencies, and clarifies the mental characteristics of the country's image of the particular period. The analysis of the textual extracts has shown uneven distribution of vocabulary variability according to the type of emotion. There has been detected the prevalence of emotive lexemes denoting negative emotional states of various kinds over the positive ones.

Key words: image, emotive and expressive lexis, nomination, primary and secondary nomination, connotation.